

Гуманітарні науки (Релігієзн.; Історія та археологія; Філософія; Культурол.; Філологія)

А. Л. СТАРУНОВА,

старший викладач Одеської державної академії будівництва та архітектури

КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ МОВИ – ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Постійний розвиток науки загострює увагу до мовної культури науковця.

Мовна якість наукової продукції впливає на її теоретичну і практичну цінність. Сучасний рівень наукової мовної культури засвідчує більше проблем, ніж позитивних процесів на цьому полі діяльності. Серед причин такого стану — недостатня мовнокомунікативна, стилістична компетентність науковців.

Переважає домінування в міжнародному науковому просторі англійської мови дає свої негативні результати, тому що у світі публікують нею майже 80-85% досліджень. Це перешкоджає розвитку національних наукових мов, і деякі з них втрачають статус мов наукового мислення.

Це актуалізує необхідність посилення ролі національних мов у розвитку науки. На важливості національного наукового слова наголошує і багато дослідників.

Культура наукової мови — це нормативне застосування наукової мови в усній і писемній, діалогічній і монологічній формах, високий рівень мовнокомунікативної культури.

Сучасні лінгвісти Любов Мацько і Лариса Кравець дають узагальнену характеристику терміна «культура української мови»: «Культура мови — це мовознавча наука, яка на основі даних лексики, фонетики, граматики, стилістики формує критерії усвідомленого ставлення до мови й оцінювання мовних одиниць і явищ, виробляє механізми нормування і кодифікації (уведення у словники та мовну практику). Паралельно вживаються термін

«культура мовлення», як нормативність і доцільність викладу інформації, тобто філологічне і психолого-педагогічне обґрунтування використання граматичних структур відповідно до умов і вимог конкретної ситуації. Учені Г. Винокур, С. Єрмоленко і інші особливостями культури мовлення вважають правильність, мовну майстерність, стилістичне чуття слова і доречність застосування, варіантність мовних норм.

Метою наукового стилю є повідомлення об'єктивної інформації доведення істинності наукового знання, опис істотних ознак, властивостей предмета наукового пізнання.

Він виконує такі основні функції: інформативну, епістемічну, комунікативну, перформативну, гносеологічну, когнітивну, а також функцію впливу, функцію аргументованого доказу, діалогічну.

Вихованню чуття наукового слова, виробленню мовного смаку сприяли тексти високохудожніх українських творів, дискусії, мовні конкурси, присвячені пропагуванню мовностилістичних норм, а також праці Л. Мацько, І. Білодіда, А. Коваля, І. Черниченка і інших мовознавців і письменників, радіо і телепередачі «Живе слово», «Слово про слово».

Лінгвісти О. Лаптева і Н. Сенкевич, Л. Симоненко з'ясовують поняття «науковий стиль», характеризують ознаки і мовні засоби його вираження. Сферою реалізації наукового стилю є переважно писемне мовлення, але відчутне зростання наукових контактів у вигляді конференцій, симпозіумів, семінарів привертає увагу і до усного наукового мовлення.

Культура наукової мови охоплює нормативний, комунікативний, етичний аспекти. Нормативний аспект передбачає знання літературних мов і вміння застосовувати їх у науковому мовленні. Комунікативний — пропонує відбір мовних засобів, які найкраще виконують завдання наукового спілкування. Дотримання норм поведінки, повага до учасників спілкування, доброзичливість, тактовність становлять етичний аспект наукової мови.

Наукові аспекти розглядають як носії функціонально-стильової специфіки, що дає змогу пояснювати мовленнєві помилки, їх психологічну природу, фактори впливу на їх появу.

Культуру наукової мови кінця ХХ — початку ХХІ століття досліджують функціональна стилістика (вивчає особливості мовних норм у зв'язку з різними функціональними стилями), лінгвістична прагматика (аналізує цілі учасників спілкування і методи їх досягнення, ставлення людини до власного і чужого мовлення), лінгвістика тексту (розглядає мови побудови, структурно-стилістичні особливості тексту), психолінгвістика (з'ясовує процеси мовотворчості, сприйняття і формування мовлення та співвіднесеність цих процесів і з системою мови).

У власне науковому стилі пишуть твори таких жанрів: монографію, дисертацію, наукову статтю, курсову роботу, дипломну роботу, магістерську роботу. У науковому стилі пишуть твори також малих жанрів: реферати, анотації, рецензії, наукові доповіді тощо.

Науково-навчальний підстиль, ним послуговуються при написанні підручників, навчальних та методичних посібників, навчальних програм, лекцій, словників, конспектів, методичних рекомендацій. Наукову інформацію таких підстилів необхідно подавати аргументовано і доступно. У методичних рекомендаціях характеризують питання теми навчальної дисципліни або практичної діяльності. Практикум містить практичні завдання і вправи, спрямовані на формування і розвиток професійних знань, умінь і навичок, у конспекті пропонують стислий виклад курсу лекцій або окремих розділів навчальної дисципліни, лекції властивості логічна строгість, об'єктивність, послідовність у вигляді думки, точність формулювань, наявність термінологічної і абстрактної лексики, певна експресивна забарвленість, використання засобів впливу і переконання.

Науково-популярний стиль використовують для написання статей, есе, наукових праць, інтерв'ю. Вони повинні бути в доступній і зрозумілій формі

з допомогою різних прийомів активізації уваги читача (яскраві образи, порівняння, наукові тексти ілюструють прикладами).

Засобами логічного зв'язку у реченнях можуть слугувати займенники, прикметники, дієприкметники, а також повтори ключових слів у тексті, однорідні члени речення з узагальнюваним словом, вставні слова і словосполучення, що увиразнюють логіку мислення і послідовність викладу, прямий порядок слів у реченні. Недоречно вжите в науковому тексті слово може призвести до подвійного тлумачення цілого речення.

Один із показників загального мовно-культурного рівня науковця — правильне і вільне володіння термінами.

Цінність терміна в тому, що він несе логічну інформацію великого обсягу. Не можна довільно використовувати в одному тексті різну термінологію. Слід пам'ятати, що кожна галузь науки має притаманну тільки їй термінологічну систему. У науковому тексті без потреби не застосовують професійної лексики.

Виявом об'єктивності у наукових текстах є ґрунтовний огляд літературних джерел.

Логічна послідовність наукової роботи полягає в органічному зв'язку розділів, послідовній конкретизації, висловленої думки або тези, її доповненні, поглибленні, що сприяє кращому баченню тексту.

Ясність виявляється у послідовності викладу матеріалу, точному називанні, повторі ключових слів, членуванні наукового тексту.

Стислість полягає в умінні автора уникати непотрібних повторів, багатослів'я або мовної надмірності.

Таким чином, культура наукового стилю полягає в тому, що вона повідомляє, аргументує, уточнює, конкретизує, оцінює і забезпечує науковий монолог, діалог і полілог.

Література:

1. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. — К.: Вища школа, 2003. — 462 с.
2. Непийвода Н. Ф. Мова української науково-технічної літератури: (Функц.-стилїст. аспект.). — К., 1997. — 303 с.
3. Семенов О. М. Культура наукової мови. 2-ге видання, стереотипне («Академія»). — Навчальний посібник. — К., 2012. — 216 с.
4. Ярема С. На теми української мови. — Л., 2002. — 44 с.